

Vlaanderen
is erfgoed

Opheffingsdossier

Gebied tussen de Guilleminebrug en
stuwsluis van de Dender in Geraardsbergen

Cultuurhistorisch landschap

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Opheffingsdossier:

Gebied tussen de Guilleminbrug en stuwsluis van de Dender, Geraardsbergen – cultuurhistorisch landschap (gedeeltelijke opheffing)

Onderwerp

Benaming: Gebied tussen de Guilleminbrug en stuwsluis van de Dender

Adres of ligging: Sasweg en gebied tussen de Guilleminlaan en de Dender, Geraardsbergen

Dossier

Type dossier: opheffingsdossier (Gedeeltelijke opheffing)

Dossiernummer: 4.001/41018/106.1

Bescherming

Beschermd als: cultuurhistorisch landschap

Beschermingsbesluit: besluiten secretaris-generaal van 28 augustus 1942

URI Besluitendatabank Onroerend Erfgoed: <https://id.erfgoed.net/besluiten/46>

Inventaris Onroerend Erfgoed

URI Inventaris Onroerend Erfgoed: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/9213>

Samenvatting

De gedeeltelijke opheffing van het beschermd cultuurhistorisch landschap 'Gebied tussen de Guilleminbrug en stuwsluis van de Dender' (6,2 ha) in Geraardsbergen houdt een inkrimping van de afbakening in. Het voormalige recreatiedomein 'Den Bleek' in de vroegere Hunnegemse meersen tussen de Guilleminlaan en de Dender wordt uit de bescherming gehaald. Het zwembad bestond reeds op moment van bescherming in 1942. Gaandeweg transformeerden de oude bleekweiden tot een recreatiedomein met parking, openluchtwembad en sportvelden. De erfgoedwaarde is onherstelbaar aangetast of verloren gegaan en verantwoordt geen verdere bescherming als cultuurhistorisch landschap. De geplande herinrichting, een ontwerp uit 2021, van Den Bleek is wel een verbetering voor de site.

De omgeving van het als monument beschermde sluis- en stuwensysteem op de Dender en de Dender met jaagpad tot aan de Guilleminbrug, blijven beschermd als cultuurhistorisch landschap.

Datum

Datum: 23/11/2023

INHOUDSTAFEL

1.	Aanleiding tot opmaak van het dossier	4
2.	Beschrijvend gedeelte	4
2.1.	Ruimtelijke context.....	4
2.2.	Historiek van het beschermd goed	5
2.3.	Historiek van het beschermings- en beheerdossier	6
2.3.1.	Bescherming als cultuurhistorisch landschap (1934-1942).....	6
2.3.2.	Dempen grachten en verwaarlozing (1959-1969).....	6
2.3.3.	Uitbreidingsvoorstel bescherming (1969)	6
2.3.4.	Plannen aanleg sportterreinen en -accommodatie (1970-1976).....	6
2.3.5.	Inbreuken milieuwetgeving (1986-1988).....	7
2.3.6.	Sport- en recreatiedomein Den Bleek (1990-2012).....	7
2.3.7.	Waterhuishouding stuwsuizen en hakhoutbeheer (2012-2017).....	7
2.3.8.	Sluiting zwembad 'Den Bleek': nieuwe toekomst (2019-2023)	8
2.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	8
2.5.	Juridische toestand.....	9
2.5.1.	Adres en kadaster	9
2.5.2.	Onroerend erfgoed	9
2.5.3.	Omgeving	9
2.5.4.	Natuur en Bos.....	10
2.5.5.	Landbouw en Visserij.....	10
2.5.6.	Water	10
2.5.7.	Andere projecten	11
3.	Evaluerend gedeelte	11
3.1.	Evaluatie van de opheffing van de bescherming	11
3.2.	Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan	12
3.3.	Motivering van de afbakening van de opheffing	12
4.	Bronnen	12
4.1.	Archief	12
4.2.	Historische kaarten.....	12
4.3.	Iconografie.....	13
4.4.	literatuur.....	13
4.5.	websites.....	13
4.6.	Andere bronnen	13
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	14
5.1.	Omgevingsplan	14
5.2.	Fotobijlage	14
5.3.	Documentatie	14

Opheffingsdossier: Gebied tussen de Guilleminbrug en stuwsluis van de Dender, cultuurhistorisch landschap (gedeeltelijke opheffing)

1. AANLEIDING TOT OPMAAK VAN HET DOSSIER

Dit is het inhoudelijk dossier bij het opheffingsbesluit van 'Gebied tussen de Guilleminbrug en stuwsluis van de Dender' in Geraardsbergen. De opheffing van de bescherming kadert in de herziening van het beschermde erfgoedbestand, zoals ingeschreven in de Beleidsnota Onroerend Erfgoed (2019-2024) van minister Matthias Diependaele.

De bescherming van het cultuurhistorisch landschap 'Gebied tussen de Guilleminbrug en stuwsluis van de Dender' van 28 augustus 1942 werd onderzocht in het project 'snelle screening' (2021-2022). Deze snelle screening had als doel om op een termijn van anderhalf jaar die beschermingen te detecteren die vandaag overduidelijk niet meer aan de hedendaagse selectiecriteria voor bescherming voldoen. Met uitzondering van de stedenbouwkundige ensembles en het archeologisch en varend erfgoed, werd het volledige beschermde bestand gescreend.

Dit dossier betreft de gedeeltelijke opheffing van de bescherming als cultuurhistorisch landschap van het 'Gebied tussen de Guilleminbrug en stuwsluis van de Dender'.

2. BESCHRIJVEND GEDEELTE

2.1. Ruimtelijke context

Het 'Gebied tussen de Guilleminbrug en stuwsluis van de Dender', beschermd als cultuurhistorisch landschap, bevindt zich ten zuiden van de historische stadskern van Geraardsbergen. Het landschap bestaat uit een meersengebied tussen Hunnegem (wellicht de oudere kern van Geraardsbergen, namelijk Hunnegem op de linker Denderoever) en de middeleeuwse stad op de rechter Denderoever, zoals die nu nog aanwezig is. De bescherming van het cultuurhistorisch landschap omvat ook de stuwen op de Dender. Dit historische stuwencomplex maakte ook deel uit van de Geraardsbergse stadsomwalling met aanwezigheid van de verdwenen Pijntoren tussen de oostelijke stuwen.

Het beschermd cultuurhistorisch landschap omvat:

- de voormalige Hunnegemse meersen met het recreatiedomein en zwembad 'Den Bleek',
- de Dender met jaagpad tussen de Guilleminbrug en het sluis- en stuwenstelsel op de Dender,
- het sluis- en stuwenstelsel op de Dender: dit werd bijkomend beschermd als monument op 10 juni 1992.

De gedeeltelijke opheffing van het beschermd cultuurhistorisch landschap 'Gebied tussen de Guilleminbrug en stuwsluis van de Dender' (6,2 ha) houdt een inkrimping in van de afbakening. Het voormalige recreatiedomein 'Den Bleek' in de vroegere Hunnegemse meersen tussen de Guilleminlaan en de Dender wordt uit de bescherming gehaald. De omgeving van het als monument beschermd sluiscomplex op de Dender en de Dender met jaagpad tot aan de Guilleminbrug blijven beschermd als cultuurhistorisch landschap.

Figuur 1 van bijlage 5.3 visualiseert de ligging van het beschermd cultuurhistorisch landschap en het op te heffen gedeelte.

Het beschermd onroerend erfgoed in de omgeving van het beschermd 'Gebied tussen de Guilleminbrug en stuwsluis van de Dender' wordt weergegeven op een omgevingsplan in bijlage bij dit opheffingsdossier.

Opheffingsdossier: Gebied tussen de Guilleminbrug en stuwsluit van de Dender, cultuurhistorisch landschap (gedeeltelijke opheffing)

2.2. Historiek van het beschermde goed

De meersen ter hoogte van de zuidelijke stadsrand van Geraardsbergen was het enige gebied waar geen verdedigingsmuren of – torens aanwezig waren. De overstromingen van de Dender waren eveneens een vorm van bescherming tegen aanvallende legers. De Oude Dender liep door het gebied. De historische hydrografie van het gebied is vrij complex. De Oude Dender, die rond de locatie van het voormalige openluchtwembad liep, is verdwenen. De huidige Dender loopt richting het stuwen- en sluizenstelsel, wellicht een aanpassing om de drie watermolens op de rechteroever van voldoende water te voorzien. De Kleine Dender raakt in het noorden van het cultuurhistorische landschap de oude 'Raamweg', de huidige Sasweg. Deze aftakking van de Kleine Dender is nu ondergronds gebracht. Dit traject van de Sasweg maakte als aarden wal met gracht deel uit van de stadsomwalling¹.

Op het oostelijke eiland bij de stuwen stond de Pijntoren als deel van de stadverdediging. Deze Pijntoren verdween in 1690. De restanten ervan werden in 2016-2017 onderzocht in het kader van de voorbereiding van de herinrichtingswerken rond het stuwen- en sluizenstelsel².

De Hunnegemmersen en de omgeving van de stuwen hadden verschillende functies gedurende de eeuwen, gaande van raamhof, schuttersstand (waar later in 1865-1868 de stuwsluit werd gebouwd) tot bleekweiden³.

De bleekweide 'Den Bleek' werd in de 19de eeuw uitgebaat door verschillende families. Het systeem gaat op veel oudere bleekweiden terug. Tot 1912 waren de bleekweiden in uitbating. Bij de sluiting werden de washuizen op de blekerij gesloopt⁴.

Reeds in 1880 besliste de stad om een openluchtwembad te bouwen om de arbeiders te laten baden. Voordien waren er enkel mogelijkheden in de vijver van de Oudenberg, de Dender zelf of in kleinere beken. De bourgeoisie was enerzijds bekommerd om de hygiëne en de volksgezondheid en anderzijds wilden ze omwille van het fatsoen het naaktzwemmen intomen. Door de kanalisatie van de Dender in 1865, bij de bouw van de sluis, was dit deel van de Dender ook gevaarlijker om in te zwemmen. Het badhuis-zwembad met water uit de Dender dateert uit 1888, de architect is niet gekend⁵. Ten oosten van het badhuis staat parallel aan de Dender een rij linden. Deze zijn reeds op foto van de overstroming van de Dender in 1966 duidelijk te zien, zie figuur 10 bijlage 5.3. Mogelijk dateren deze bomen eveneens uit 1888.

Jan De Cooman (1893-1949) uit Zandbergen is een kunstschilder die Den Bleek tijdens het interbellum schildert. Dit droeg bij tot de esthetische waardering van dit gebied, zie figuur 9 bijlage 5.3.

De Oudenberg, gelegen op een heuvel ten noordoosten van het stadscentrum en van den Bleek, werd in 1940 beschermd als landschap. In 1928 reeds plaatste de Vlaamse Toeristenbond er een oriëntatietafel. Dit droeg bij aan het ontluikende toerisme. Met de bescherming van 'Den Bleek' zou iedereen vanop de pas aangelegde Guilleminlaan, die pal door de Hunnegemmersen liep, een mooi zicht hebben op de beschermde historische heuvel en de oude stad van Geraardsbergen. Het behouden van dit zicht was de belangrijkste reden om de bescherming in te stellen.

¹ CLAUS 2017

² CORNELIS L., SCHYNKEL E. & WILLEMS M. 2023

³ CLAUS 2017, 3.

⁴ DE RO 2012

⁵ SURDIACOURT 2007

Opheffingsdossier: Gebied tussen de Guilleminbrug en stuwsuis van de Dender, cultuurhistorisch landschap (gedeeltelijke opheffing)

2.3. Historiek van het beschermings- en beheerdossier

De historiek is een overzicht op basis van het beschermings- en beheersarchief en de artikels van Surdiacourt (2007) en De Ro (2012) over Den Bleek en het beschermd landschap.

2.3.1. Bescherming als cultuurhistorisch landschap (1934-1942)

1934-1938: de eerste stappen voor een bescherming worden gezet. De bescherming liep in eerste instantie gelijk met de Oudenberg, dezelfde maatregelen worden voorzien. De KCML (Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen) oordeelt dat het landschap beschermd kan worden op vraag van de stad Geraardsbergen. Het gaat om natte weilanden waarin het gemeentebestuur van plan is om een park aan te leggen. Het behelst ook de sluisen en het zicht op de bovenstad. Er is geen bezwaar tegen de klassering binnen de stukken die aan de stad en aan de "société de la Dendre" toebehoren. Het is niet nodig om particuliere goederen in het landschap te beschermen. Bij de inrichtingswerken van het park zal het stadsbestuur het weinig esthetische zicht van de gebouwen van de zwembadinrichting moeten verbeteren of gebouwen moeten afbreken (de paardenstal van sleepdienstpaarden op perceel 502F).

1938: men wil zone rond Dender stroomopwaarts de stuwen recreatief verbeteren (aanleg van nieuw pad op rechteroever, aanplant van knotwilgen, ...)

1942: Het gebied wordt beschermd omwille van esthetische waarde. Dankzij beschermde site zal elke voorbijganger van op de nieuw aangelegde Guilleminlaan een uniek uitzicht hebben op de beschermde en beboste heuvel die boven de stad uittorent.⁶

2.3.2. Dempen grachten en verwaarlozing (1959-1969)

1959: het zwembad uit 1888 wordt een eerste keer vernieuwd.

Jaren 1960: de grachten worden gedempt en de grond wordt opgevoerd op een stortterrein ten noorden van het zwembad. Dit is ook deels buiten het beschermde cultuurhistorische landschap. Er zijn plannen voor bebouwing maar deze worden tegengegaan door de bescherming. Hierna begint de verwaarlozing van 'Den Bleek'.

2.3.3. Uitbreidingsvoorstel bescherming (1969)

1969: de KCML vraagt aan de minister de uitbreiding van de bescherming met de percelen 504C en 503B. Het betreft twee van de drie percelen die in het noorden van het gebied liggen maar niet mee beschermd zijn (zie figuur 21 van bijlage 5.3). Ze vormen zo een hiaat in het beschermd landschap. KLCM: "Achteraf is gebleken dat de percelen 504C en 503B eveneens in de bescherming hadden dienen begrepen te zijn." Het is niet duidelijk waarom deze percelen initieel in 1942 niet beschermd werden. Met dit initiatief poogde de KCML om het gebied vollediger te beschermen. Perceel 502A, eveneens niet opgenomen in de afbakening, wordt niet vermeld in de brief. Een mogelijke verklaring is dat enkel de percelen die eigendom zijn van openbare besturen in het voorstel tot uitbreiding van de bescherming opgenomen werden. De beschermingsafbakening wordt niet aangepast.

2.3.4. Plannen aanleg sportterreinen en -accommodatie (1970-1976)

1970: een gunstig advies van de KLCM over aanleg atletiek-en oefenterrein met lichte materialen (zand). KCML merkt op dat hokken en woonwagen moeten verdwijnen wegens niet vergund. Er is sprake van ophogingen van een deel van het gebied met slib uit de Dender. Een gepland bouwproject stuitte lokaal op veel verzet.

1974: een gunstig advies voor de bouw van een nieuw zwembad met nieuwe wisselcabines, vestiaire en technische lokalen in laagbouw.

⁶ DE RO J. 2012

Opheffingsdossier: Gebied tussen de Guillemingbrug en stuwsuis van de Dender, cultuurhistorisch landschap (gedeeltelijke opheffing)

1974: een bouwaanvraag voor sportaccommodatie van 11 m hoog. Dit werd ongunstig geadviseerd. Enkel als de sportaccommodatie in laagbouw wordt ontworpen is het vergunbaar: "op zichzelf is geklasseerd gebied niet waardevol maar wel belangrijk voor vrijwaren zicht op geklasseerde Oudenberg".

1975: een bouwaanvraag voor sportaccommodatie van 12 m hoog. Dit werd ongunstig geadviseerd. Een alternatieve locatie wordt voorgesteld in Nederboelare.

1976: start van een grote renovatie van het zwembad met aanpassingen aan nieuwe vereisten.

2.3.5. Inbreuken milieuwetgeving (1986-1988)

1986: langs de Dender werden net ten noorden van de Guillemingbrug een rij populieren aangeplant, parallel met de Dender. Dit als verwijzing naar 'stekkes' (Lucifers)-verleden en een herstel van het zicht op de stad vanaf de Guilleminglaan. Ze werden als zwarte populier aangeplant. Het zijn geen zwarte populieren, Canadapopulier, wellicht *Populus x canadensis* 'Regenerata'⁷.

1988: storten van bouwafval op weiden tussen het zwembad en de Guillemingbrug. Op een ander perceel, langs het Dreefken in het noorden, zijn bomen en struiken bedolven onder aangevoerde grond. Er kwam protest tegen de werken vanuit Leefmilieu Geraardsbergen. Ook gronden in omgeving van de school werden opgehoogd in functie van speelterreinen. De voormalige bleekweiden veranderden in een jong loofbos op de opgehoogde gronden.

2.3.6. Sport- en recreatiedomein Den Bleek (1990-2012)

Vanaf 1990: er komen uiteindelijk geen sportterreinen maar men start met de uitbouw van Den Bleek tot een recreatiedomein met tennisvelden, minigolf, petanquevelden, parking, ...

2002-2005: het BPA Den Bleek voorziet een parking van 60 plaatsen, onder meer voor het personeel van school De Dender.

2010: zware overstromingen bij hoogwater. Het zwembad en de schoolgebouwen overstromen.

2011: een gunstig advies met voorwaarden voor een nieuwe parking zoals voorzien in het BPA: de bomen moeten maximaal gevrijwaard worden en het gebied moet op redelijke termijn opgewaarderd worden.

2012: realisatie van een parking met 124 plaatsen in de omgeving van zwembad.

2.3.7. Waterhuishouding stuwsuizen en hakhoutbeheer (2012-2017)

2012: plannen voor herstel van het Dreefken, de voetweg tussen de Guilleminglaan en de Dender.

2012: gunstig advies met voorwaarden voor het verlengen en verhogen waterkering type "New Jersey".

2014: gunstig advies voor het slopen dienstgebouw bij de vernieuwing van een stuwsuiscomplex.

2015: gunstig advies met voorwaarden voor de vernieuwing van de stuwsuis te Geraardsbergen.

2016: toelating voor het uitvoeren van hakhoutbeheer langs de N496.

2017-2023: herinrichting van het stuwen- en sluisstelsel. De omgeving rond de stuwen wordt heringericht. Het oude sashuis blijft behouden en wordt gerestaureerd. Er komt een vistrap in de oude oostelijke loop. De nieuwe infrastructuur wordt landschappelijk geïntegreerd. Ook de vergroening van de eilanden rond de stuwen is gepland om de esthetische waarde te verhogen.

2019: toelating Molenstraat voor het inrichten van een tijdelijke werfbrug (omgeving sluis- en stuwenstelsel).

⁷ COSYNS E. 2023

Opheffingsdossier: Gebied tussen de Guilleminbrug en stuwsluis van de Dender, cultuurhistorisch landschap (gedeeltelijke opheffing)

2.3.8. Sluiting zwembad 'Den Bleek': nieuwe toekomst (2019-2023)

2019: sluiting zwembad 'Den Bleek' (Den Dok).

2019: start van een participatietraject met een groep van bewoners, verenigingen en comités over Den Bleek: de nieuwe invulling vertrekt vanuit de natuur. Den Bleek wordt een groene long met aandacht voor ontspanning, sport, speelruimte, ontmoetingsmogelijkheden en de historiek van de site.

2020: advies alternatieven aanleg vispassage: pre-advies.

2021: Het definitieve plan voor de herinrichting van Den Bleek wordt voorgesteld aan het publiek. Het zwembad en een deel van de gedateerde recreatie-inrichting zal verdwijnen. Het Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen heeft een nieuw inrichtingsplan opgemaakt, waarbij een aantal zaken worden hersteld. Er is ook ruimte voor nieuwe recreatieve elementen. Het blijft een recreatiedomein maar met meer linken naar het historische landschap.

2021: scoping project-MER vernieuwing stuwsluis.

2021: toelating voor een zomerarena in stellingbouw op de ligweide van de site Den Bleek.

2021: Toelating archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem.

2022: gunstig advies van Onroerend Erfgoed over de herinrichting van het park Den Bleek: *"Deze handelingen krijgen een gunstig advies omdat ze geen afbreuk doen aan de bescherming: de aanvraag betreft het ontharden en een groene ontmoetingsruimte te voorzien. De plannen kwamen tot stand in nauwe samenwerking met de buurt. Er is rekening gehouden met het zicht vanaf de site tot het jaagpad, over de Dender richting de Oudenberg. Er is geen negatieve impact te verwachten op de esthetische erfgoedwaarden van het gebied."*

2022: de vergunning voor de herinrichting van Den Bleek wordt door een buurtcomité aangevochten. Deze groepering wil het openluchtwembad behouden.

2023: Gunstig advies op de project-MER vernieuwing stuwsluis Geraardsbergen en Gunstig advies onder voorwaarden voor de vernieuwing van het stuwsluiscomplex te Geraardsbergen.

2.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit opheffingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens plaatsbezoeken op 21 januari 2022 en 29 juli 2023. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de opheffing.

Het op te heffen gedeelte bestaat uit een recreatiedomein met een niet meer actief openluchtwembad met bijhorende infrastructuur waaronder een grote parking ten westen en noorden ervan. Een helling met een bomenrij aan beide zijden geeft vanaf de Guilleminlaan toegang tot de parking. Het zuidelijk gedeelte van het recreatiedomein bestaat uit sportvelden waaronder enkele tennisvelden, petanquevelden, een minigolf, een grasland met een populierenrij en een gemengd jong bosje. De Sasweg vormt de noordelijke grens van het cultuurhistorische landschap. Het karakter van deze weg is sterk gewijzigd ten opzicht van het uitzicht, zie figuur 5 en 9 van bijlage 5.3.

In de op te heffen zone is het meersenlandschap zwaar aangetast door de recreatieve invulling. Het open zicht vanaf de Guilleminlaan op de Oudenberg over de meersen langs de Dender is deels verdwenen. De bebossing ten noorden van het zwembad verhindert het zicht vanaf de Guilleminlaan op de Oudenberg. In het zuidelijke deel is het zicht diffuus. De beplanting op het talud van de Guilleminlaan zorgt er voor dat het zicht, vooral in de zomer, zeer beperkt is. Het jonge bos tussen de ligweide en de Dender draagt bij aan het steeds meer gesloten worden van het landschap.

Opheffingsdossier: Gebied tussen de Guilleminbrug en stuwsluis van de Dender, cultuurhistorisch landschap (gedeeltelijke opheffing)

2.5. Juridische toestand

2.5.1. Adres en kadaster

Het op te heffen gedeelte van het beschermd cultuurhistorisch landschap ligt in Geraardsbergen tussen de Guilleminlaan en de Dender (zie figuur 1 van bijlage 5.3). De kadastrale toestand is gewijzigd ten opzichte van het ogenblik van bescherming in 1942.

In het beschermingsbesluit van 28 augustus 1942 wordt dit kadastraal omschreven als: Het geklasseerde landschap omvat de volgende kadastrale percelen: Sectie A: nummers 505C, 504D, 509A, 507 (deel), 508H, 508E, 508D, 508F, toebehorende aan de stad Geraardsbergen; nummer 508I, eigendom van de Commissie van Openbaren Onderstand van Geraardsbergen, nummers 502F, 502G, 502C, 502D, sectie B nummers 921A, 922A, 922B, eigendom van den Staat.

Kadastraal zijn de percelen van het destijds beschermde landschap actueel omschreven als: Geraardsbergen, 1ste afdeling, sectie A, perceelnummers 502C, 502G, 502L, 502M, 502N (deel), 503E (deel), 507L2, 507M2, 508N, 508S, 509C en sectie B, perceelnummers 169/2A, 171A, 921A, 922A en deel uitmakend van het openbaar domein

2.5.2. Onroerend erfgoed

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier is het onroerend erfgoed aangeduid dat in de buurt ligt van het onroerend goed waarvan de bescherming wordt opgeheven.

Beschermd cultuurhistorisch landschap:

- Gebied tussen Guilleminbrug en stuwsluis van de Dender, <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/9213>

Beschermd monument:

- Sluizencomplex, <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/9324>

Vastgesteld bouwkundig erfgoed:

- Sluis- en stuwensetsel, <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/137946>

Vastgesteld bouwkundig erfgoed in de ruimere omgeving:

- Brugstraat nummers 1, 4, 6, 7-9A, 32, 34, 36
- Buizemontstraat nummers 21, 23, 25
- Grotestraat nummers 1, 1A, 2, 4, 6, 16, 18, 20A, 22, 25, 44, 47, 51, 52
- Kattestraat nummers 2A-20, 3, 17, 66
- Molenstraat nummers 23, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 69, 70, 71

Vastgesteld archeologische zone:

- Historische stadskern van Geraardsbergen, <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/11889>

2.5.3. Omgeving

Het op te heffen gebied had op het gewestplan van 1978 de bestemmingen⁸:

- parkgebied (recreatiedomein Den Bleek),
- gebied voor dagrecreatie (zwembad),
- bestaande waterwegen (Dender),

⁸ origineel gewestplan Aalst - Ninove - Geraardsbergen - Zottegem van 30 mei 1978 (zie figuur 18 van bijlage 5.3.)

Opheffingsdossier: Gebied tussen de Guilleminbrug en stuwsuis van de Dender, cultuurhistorisch landschap (gedeeltelijke opheffing)

- woongebied en woongebied met culturele, historische en/of esthetische waarde (rechteroever Dender).

De stad Geraardsbergen wijzigde de bestemming van 'Den Bleek' in het gelijknamige BPA van 17 maart 2005⁹. Den Bleek kreeg de bestemming:

- zone voor sport en recreatie,
- zone voor sport en recreatie met nabestemming zone voor historische open ruimte,
- zone voor historische open ruimte,
- zone voor historische open ruimte met mogelijkheid tot ligweide,
- zone voor historische open ruimte met mogelijkheid tot speelruimte,
- zone voor parking,
- zone voor water,
- zone voor water met nabestemming zone voor historische open ruimte,
- zone voor beken en grachten,
- zone voor voetgangers-, fiets- en dienstweg.

Het beschermd cultuurhistorische landschap valt binnen de lijn van de 'Afbakening kleinstedelijk gebied Geraardsbergen' in het lopende provinciale RUP¹⁰.

2.5.4. Natuur en Bos

Op de Biologische waarderingskaart versie 2 (veldwerk 2004) is de Dender, de Korte Lakebeek en de zone ten zuiden van het zwembad biologisch waardevol. Het gebied ten noorden van het zwembad (de niet als cultuurhistorisch landschap beschermde percelen) is een 'complex van biologisch waardevolle en zeer waardevolle elementen' en 'biologisch waardevol'. De zone ten zuidwesten van het zwembad is gekarteerd als een 'complex van biologisch minder waardevolle en waardevolle elementen'.

2.5.5. Landbouw en Visserij

Er is geen landbouwgebruik in het gebied. Er is geen ruimtelijke bestemming landbouw in het beschermde cultuurhistorische landschap.

2.5.6. Water

De Dender is een bevaarbare waterloop, in beheer bij de Vlaamse Waterweg. Ten zuiden van het sluis- en stuwcomplex vertakt de Dender zich in (van west naar oost):

- Denderarm sluis Geraardsbergen,
- de Dender,
- de Denderarm kleine stuw Geraardsbergen.

De Korte Lakebeek is een waterloop categorie 2 van de onbevaarbare waterlopen en in beheer bij de provincie Oost-Vlaanderen. Ook de waterloop op de noordelijke grens bij de Sasweg is een waterloop categorie 2, zonder naam.

Den Bleek is volgens de 'Watertoets: overstromingsgevoelige gebieden fluviaal, 2023' niet overstromingsgevoelig. De rechter oever van de Dender is dit wel.

Den Bleek en de rechter oever van de Dender zijn wel overstromingsgevoelig via regen volgens 'Watertoets: overstromingsgevoelige gebieden pluviaal, 2023'.

⁹ [DSI - Detail - Den Bleek \(vlaanderen.be\)](#) (geraadpleegd op 20 juli 2023) (zie figuur 19 van bijlage 5.3.)

¹⁰ [DSI - Detail - Afbakening kleinstedelijk gebied Geraardsbergen \(vlaanderen.be\)](#) (geraadpleegd op 20 juli 2023)

Opheffingsdossier: Gebied tussen de Guilleminbrug en stuwsuis van de Dender, cultuurhistorisch landschap (gedeeltelijke opheffing)

Het gebied is geen grondwaterwingebied en geen signaalgebied.

2.5.7. Andere projecten

In 2019 sloot het openluchtzwembad Den Bleek de deuren. Een groep van bewoners, verenigingen en comités werkt samen met de stad aan een nieuwe invulling. De natuur staat daarbij centraal. Den Bleek wordt in de herinrichtingsplannen een groene long in de stad, met aandacht voor ontspanning, sport, speelruimte, ontmoetingsmogelijkheden en de historiek van de site. In 2019 kreeg het Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen de opdracht van de stad Geraardsbergen om, via participatie, een toekomsttraject voor Den Bleek uit te werken. Het doel was een nieuwe groene invulling te geven voor deze site. Op 8 november 2021 werd het definitieve ontwerp voorgesteld¹¹. De herinrichting van de site van Den Bleek komt in aanmerking voor een onthardingssubsidie van het departement Omgeving van de Vlaamse Overheid¹².

3. EVALUEREND GEDEELTE

3.1. Evaluatie van de opheffing van de bescherming

Het 'Gebied tussen de Guilleminbrug en stuwsuis van de Dender' werd beschermd als cultuurhistorisch bij besluit van de secretaris-generaal van 28 augustus 1942, omwille van de esthetische waarde.

Het gebied werd vanuit esthetisch oogpunt als landschappelijk waardevol meersenslandschap bevonden omwille van de unieke zichten op de beschermde heuvel van de Oudenberg die boven de stad uittorent. De bescherming had als doel het zicht vanaf de meersen op de stadskern en de Oudenberg te vrijwaren.

In het beschermingsbesluit van 28 augustus 1942 werden in de verbodsbepalingen vijf voorschriften opgenomen. Deze gaan over het uitvoeren van werken die het uitzicht van het landschap zouden kunnen wijzigen en het verbod van het oprichten van industriële bebouwingen, elektriciteitspalen, reclamepanelen en hoogstammige bomen.

Op heden zijn de zichten ter hoogte van de linkeroever van de Dender grotendeels verdwenen door het ontstaan van houtkanten, hoogstammige bomen en bosjes. Door de inrichting van de westelijke meersen en bleekweiden als een recreatiedomein heeft het landschap ingeboet aan esthetische waarde.

Door de aanleg van parkings, het ophogen en storten van grond en de spontane groei van jonge bossen zijn de erfgoedkenmerken en -elementen van het meersenslandschap in het op te heffen westelijke deel onherstelbaar aangetast. Het gebied tussen de Guilleminbrug en stuwsuis van de Dender verloor haar historisch uitzicht en authenticiteit die mee de aanleiding gaven voor de bescherming. Een feitelijk herstel van de esthetische waarde is niet langer mogelijk.

Vanaf het jaagpad op de Dender is het zicht op de oude stad en de Oudenberg wel bewaard. De bescherming van het jaagpad, de Dender en de omgeving van het stuwsuizencomplex als cultuurhistorisch landschap blijft behouden.

De bescherming van het 'Gebied tussen de Guilleminbrug en stuwsuis van de Dender' als cultuurhistorisch landschap wordt gedeeltelijk opgeheven omdat de erfgoedwaarden van het westelijke deel aan de linkeroever onherstelbaar zijn aangetast of verloren gegaan.

¹¹ [Den Bleek - Lokaal Bestuur Geraardsbergen](#) (geraadpleegd op 20 juli 2023), (zie figuur 19 in bijlage 5.3.)

¹² [Reconversie Den Bleek in Geraardsbergen | Departement Omgeving - Vlaamse overheid \(vlaanderen.be\)](#) (geraadpleegd op 20 juli 2023)

Opheffingsdossier: Gebied tussen de Guilleminbrug en stuwsuis van de Dender, cultuurhistorisch landschap (gedeeltelijke opheffing)

3.2. Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan

De omgeving tussen de Guilleminlaan en de Dender is sinds de bescherming in 1942 sterk veranderd, waarbij de landschappelijke kwaliteiten verloren gingen. Het opheffingsdossier registreert de erfgoedwaarden die verloren zijn gegaan voldoende. Er zijn bijgevolg geen bijkomende maatregelen vereist voor de registratie van de erfgoedwaarden of het behoud van erfgoedelementen in een onroerenderfgoeddepot.

3.3. Motivering van de afbakening van de opheffing

De bescherming als cultuurhistorisch landschap van 'Gebied tussen de Guilleminbrug en stuwsuis van de Dender', Sasweg en gebied tussen de Guilleminlaan en de Dender, Geraardsbergen wordt gedeeltelijk opgeheven. De kadastrale percelen gevat door de opheffing zijn opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

Tussen het ogenblik van de bescherming in 1942 en nu wijzigden de kadastrale percelen. Op de plannen als bijlagen bij het ministerieel besluit tot gedeeltelijke opheffing wordt duidelijk aangegeven welk deel wordt opgeheven en welk deel behouden blijft. Het plan bij het oorspronkelijke beschermingsbesluit zal worden vervangen door een nieuw plan.

De opheffing beslaat het gedeelte tussen de Guilleminlaan en de Dender waarvan de erfgoedwaarden onherstelbaar aangetast of verloren zijn gegaan. De nieuwe afbakeningslijn komt te liggen op de oostelijke oever van de Korte Lakebeek, een duidelijke fysieke grens. De andere grenzen van het beschermd cultuurhistorisch landschap wijzigen niet. Het gedeelte dat binnen het beschermd landschap blijft, bestaat uit de omgeving van het sluisencomplex en de Dender met jaagpad tot aan de Guilleminbrug.

4. BRONNEN

4.1. Archief

Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen: archief beschermingsdossier en beheer.

4.2. Historische kaarten

- Kaart van Villaret, Institut National de l'Information Géographique et Forestière, Sint-Mande (France), CH 292, uitgegeven 1745, schaal 1:14.400.
- Ferrariskaart 1771-1778: Carte de cabinet des Pays-Bas autrichiens levée à l'initiative du comte de Ferraris, 1771-1778, schaal 1:11.520
- Topografische kaart van België, Philippe Vandermaelen, uitgegeven in 1846-1854, schaal 1:20.000.
- Topografische kaarten van België, Eerste editie, Krijgsdepot, uitgegeven in 1865-1880, schaal 1:20.000.
- Topografische kaarten van België, Tweede editie, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1880-1884, schaal 1:20.000.
- Topografische kaarten van België, Derde editie, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1889-1900, schaal 1:20.000.
- Topografische kaarten van België, Herziening derde editie, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1900-1930, schaal 1:20.000.
- Kaart van België, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1928-1950, schaal 1:20.000.
- Kaart van België, Militair Geografisch Instituut, uitgegeven in 1949-1970, schaal 1:25.000.
- Topografische basiskaart numerieke reeks, Nationaal Geografisch Instituut, uitgegeven in 2009, schaal 1:10.000.

Opheffingsdossier: Gebied tussen de Guilleminbrug en stuwsluis van de Dender, cultuurhistorisch landschap (gedeeltelijke opheffing)

4.3. Iconografie

S.N. s.d.: *Grammont – Vue sur la Dendre, la Ville Haute et la Vieille Montagne*, [Delcampe](#) [online], (geraadpleegd op 24 juli 2023).

S.N. s.d.: *Grammont – Vue sur la Dendre, la Ville Haute et la Vieille Montagne*, [Delcampe](#) [online], (geraadpleegd op 24 juli 2023).

S.N. s.d.: *Grammont – Vue sur la Dendre*, [Delcampe](#) [online], (geraadpleegd op 24 juli 2023).

S.N. s.d.: *Grammont – Vue sur la Ville*, [Delcampe](#) [online], (geraadpleegd op 24 juli 2023).

4.4. literatuur

CLAUS, C. 2017. Historische en geografische situering van de Pijntoren, in *Gerardimontium*, 275, 3–8. [1783.pdf \(gerardimontium.be\)](#)

CORNELIS L., SCHYNKEL E. & WILLEMS M. 2023: *Archeologienota Geraardsbergen Stuwsuiscomplex Aanpassing Deel 1: Verslag van Resultaten*, BAAC Vlaanderen [online], [Vooronderzoek Geraardsbergen Geraardsbergen Stuwcomplex | Archeologieportaal Onroerend Erfgoed](#) (geraadpleegd op 20 juli 2023).

COSYNS E. & VAN LIEFFERINGE M. 2014: Wegen van Groen, in *Gerardimontium* 257, 25 – 32 [1415.pdf \(gerardimontium.be\)](#)

DE RO J. 2012: 'Den Bleek' te Geraardsbergen, historiek van een beschermd landschap, in *Gerardimontium* 243, 27-30. [1355.pdf \(gerardimontium.be\)](#)

SURDIACOURT D. 2007: 'In Den Dok', een paternalistische reactie van de burgerij op de sociale onrust in Geraardsbergen of de zorg om de volksgezondheid?, in *Gerardimontium* 214, 4 - 14. [1220.pdf \(gerardimontium.be\)](#)

4.5. websites

S.N. s.d.: gewestelijk RUP Afbakening kleinstedelijk gebied Geraardsbergen [online], [DSI - Detail - Afbakening kleinstedelijk gebied Geraardsbergen \(vlaanderen.be\)](#) (geraadpleegd op 20 juli 2023).

S.N. 2005: BPA 'Den Bleek' Geraardsbergen [online] [DSI - Detail - Den Bleek \(vlaanderen.be\)](#) (geraadpleegd op 20 juli 2023).

S.N. 2021: *Den Bleek*, participatieproject en ontwerp herinrichting [online], <https://www.geraardsbergen.be/denbleek> (geraadpleegd op 20 april 2022).

S.N. 2021: *Den Bleek, participatieproject* [online], <https://www.rlva.be/den-bleek-geraardsbergen-participatietraject> (geraadpleegd op 20 april 2022).

S.N. 2022: [Openluchtwembad "Den Dok" in Geraardsbergen wordt voorlopig niet gesloopt, door bezwaar van actiecomité | VRT NWS: nieuws](#) (geraadpleegd op 20 juli 2023).

4.6. Andere bronnen

Informatie verkregen van E. Cosyns (11 oktober 2023).

Opheffingsdossier: Gebied tussen de Guilleminbrug en stuwsluis van de Dender, cultuurhistorisch landschap (gedeeltelijke opheffing)

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk opheffingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archieffoto's, bouwplannen, kadastermutaties, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.